

PŘEHLED OTÁZEK PRO BAKALÁŘSKÉ ZKOUŠKY Z OBORU PSYCHOLOGIE

Otázka číslo 1a, b: CO JE TO PSYCHOLOGIE

Otázka číslo 2a, b: OSOBNOST V PSYCHOLOGII

Otázka číslo 3a, b: JÁ MEZI LIDMI

Otázka číslo 4a, b: ROD, GENDER (PSYCHOLOGIE ŽENY A MUŽE); ALTRUIZMUS A AGRESE

Otázka číslo 5a, b: SOCIÁLNÍ POZNÁVÁNÍ; SOCIÁLNÍ UČENÍ; POSTOJE

Otázka číslo 6a, b: SKUPINY A SPOLEČENSTVÍ V PSYCHOLOGII

Otázka číslo 7a, b: PSYCHOLOGIE ŽIVOTNÍ DRÁHY

Otázka číslo 8a, b, c: PSYCHOMOTORICKÝ, PSYCHOSOCIÁLNÍ A INTELEKTOVÝ VÝVOJ

Otázka číslo 9a, b: MORÁLNÍ A NÁBOŽENSKÝ VÝVOJ

Otázka číslo 10a, b, c: ČLOVĚK V ZÁTĚŽI

Otázka číslo 11a, b: PROČ DĚLÁME TO, CO DĚLÁME: MOTIVACE

Otázka číslo 12a, b: PSYCHOLOGICKÉ POZNÁVÁNÍ A POMÁHÁNÍ

Otázka číslo 13a, b: NORMA A PSYCHOPATOLOGIE

Otázka číslo 14a, b: PSYCHOTERAPIE

Otázka číslo 1a, b: CO JE TO PSYCHOLOGIE

Pomocné otázky:

- Kdy psychologie vznikla jako vědecká disciplína?
- Co nejméně ovlivňuje (motivuje) člověka z pohledu analytiků (zvláště u Freuda, Adlera, Junga), behavioristů, humanistických psychologů, kognitivních psychologů, komunitních psychologů, evolučních psychologů? Kdy tyto směry vznikaly?
- Čím se psychologie zabývá? Co zdůrazňuje oproti např. sociální práci a pastorační práci?
- V čem spočívají přínosy a omezení psychologického pohledu na svět?
- Jakým výzkumem byste charakterizoval/a psychologii obecnou, vývojovou, sociální, klinickou?
- Jaké výzkumné metody uvedené výzkumy využily (pozorování? test? experiment?) v jakém výzkumném designu (výzkumný výběr, časové hledisko)?

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) porozumí myšlenkovým vrstvám (vzorům nazírání – paradigmatům) psychologie a jejich společenskému zakotvení;
- b) bude prakticky (s výzkumnou aplikací) znát základní rozdělení psychologických disciplín;
- c) porozumí vnějším hranicím psychologie, jejím přínosům a omezením.

NAVAZUJEME NA OTÁZKU ČÍSLO 15.

Doporučená literatura:

HUNT, Morton (2000). *Dějiny psychologie*. Praha: Portál.

NOLEN-HOEKSEMA, Susan, FREDRICKSON, Barbara L., LOFTUS, Geoff R., WAGENAAR, Willem A.

(2012). *Psychologie Atkinsovové a Hilgarda*. Praha: Portál.

PLHÁKOVÁ, Alena (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.

BAČOVÁ, Viera (2009). *Súčasný smery v psychológii. Hľadanie alternatív pozitivizmu*. Bratislava: Veda.

*Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Vladimíra Mašáta, Zuzany Novákové, Bohumily Baštecké
k 25. říjnu 2010*

*doplněné po práci na otázce 15 (Pavla Cimlerová, Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká)
k 6. prosinci 2010*

*konečná verze 18. února 2013: Ivana Čihánková, Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká, a 28. října
2013: Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká*

Otázka číslo 2a, b: OSOBNOST V PSYCHOLOGII

Pomocné otázky:

- Co znamenají jednotlivé pojmy z teorie osobnosti = „struktura – dynamika – vývoj – typologie - poruchy“ (osobnosti)? Dokumentujte prosím na Freudově teorii.
- Co znamená a jak vznikla teorie osobnosti nazývaná „Big Five“ („Velká pětka“)? Charakterizujte sebe ve všech pěti dimenzích. Platí tyto charakteristiky u Vás vždy?
- Naučte se Cloningerovu teorii temperamentu a charakteru. Jak se liší temperament od charakteru? Jak se v jeho teorii provazuje tělo a duše? Jak je tělesné a duševní propojováno v jiných teoriích temperamentu?
- Doložte dvě výzkumné studie (od roku 2000 výše).
Na základě jedné odpovězte, jak psychika ovlivňuje vyrovnání se s nemocí a/nebo handicapem?
Na základě druhé odpovězte, jak psychika ovlivňuje projevení se nebo nástup nemoci?

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) chápe, k čemu je dobrá psychologie osobnosti jako jeden ze základních oborů psychologie i v jejím historickém vývoji: dává oporu pro porozumění jednotlivci (v jeho prožívání a chování) i pro chápání rozdílů mezi lidmi; usiluje o predikovatelnost;
- b) kriticky nahlíží osobnost jako umělý konstrukt, který je základní stavební jednotkou, silou i slabinou psychologie: vyjadřuje napětí mezi stálostí (identitou) v čase a proměnlivostí vývojevou a situační (motivační, sociální); *VIZ OTÁZKU Č. 3 JÁ MEZI LIDMI*;
- c) rozumí pojmům „struktura – dynamika – vývoj – typologie - poruchy“ osobnosti a dokumentovat to na příkladech teorií;
- d) rozumí osobnosti jako bio-psychosociálně-spirituální jednotě.

Doporučená literatura:

BLATNÝ, Marek a kol. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
DRAPELA, Victor, J. (2008): *Přehled teorií osobnosti*. Praha:Portál.
SMOLÍK, Petr (2002). *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf.

*Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Pavly Cimlerové, Lucie Hubertové, Zuzany Novákové, Bohumily Baštecké
k 10. lednu 2011
a Ivany Čihánkové k14. únoru 2011
Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Bohumily Baštecké k 25. únoru 2013,
Konečná verze Lucie Hubertová, 28. října 2013*

Otázka číslo 3a, b: JÁ MEZI LIDMI

Pomocné otázky:

- Objasněte, co je socializace a co enkulturace?
- Jaké jsou hlavní socializační činitele?
- Jakým způsobem se učíme sociálním dovednostem nutným pro život s druhými?
- Popište separaci-individuaci (zrod „psychického já“) podle teorie Margaret Mahlerové. Jaké praktické výstupy má tato teorie pro porozumění vývoji batolat?
- Představte si, že vedete oddíl dětí: jaké dovednosti pro život mezi druhými se od Vás mohou naučit? A kde jste se tyto dovednosti naučil/a Vy?

Vysvětlete pojmy:

- trojsložkovost psychických jevů
- „sebepojetí – sebehodnocení – seberegulace (vůle)“ jako kognitivní – emoční - konativní složka jáství (nebo „sebe systému“, „self“)
- funkce ega (včetně obranných mechanismů); křehké ego
- individuace – separace
- locus of control
- self-efficacy
- sociální opora

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) doceňuje ústřední význam pojmu jáství (ega) pro psychologii a uvědomuje si, že jednotlivé psychologické školy představují mj. různá pojetí „já“ a jeho vývoje;
- b) rozumí egu jako subjektu činnosti, poznávání a prožívání;
- c) rozumí funkcím ega včetně poruch těchto funkcí;
- d) zná v tomto směru základní pojmový aparát psychologie;
- e) zná činitele socializace a základní teorie sociálního učení (např. A. Bandura);
- f) rozumí významu sociální opory;
- g) rozumí poruchám socializace;
- h) rozpoznává svoje socializační vlivy;
- ch) uvědomuje si, že slouží v pracovní roli jako model nápodoby.

Doporučená literatura:

BLATNÝ, Marek a kol. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana (2007). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publ. Kapitoly 3., 5., 6.
KOHUT, Heinz (1991): *Obnova Self*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.
MAHLEROVÁ, Margaret S., PINE, Fred, BERGMANNOVÁ, Anni (2006): *Psychologický zrod dítěte*. Praha: Triton.
TYRLÍK, Mojmír, MACEK, Petr, ŠIRŮČEK, Jan (Eds.) (2010). *Sebepojetí a identita v adolescenci: Sociální a kulturní kontext*. Brno: Masarykova univerzita. Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny.
VÁGNEROVÁ, Marie (2007). *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum.

Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Bohumily Baštecké k 25. únoru 2013;
konečná verze Bohumila Baštecká, Lucie Hubertová k 28. říjnu 2013

Otázka číslo 4a, b: ROD, GENDER (PSYCHOLOGIE ŽENY A MUŽE); ALTRUIZMUS A AGRESE

Pomocné otázky:

- Jak vysvětlíte člověku, který nezná Bibli, biblickou psychologii muže a ženy a jejich vzájemného vztahu? Jakými vlastnostmi oplývají biblické mužské vzory, jakými ženské vzory, a jaký mezi nimi má být pořádek, aby spolu dobře vycházeli? S čím z toho se ztotožňujete, s čím ne?
- Jaká povolání (sporty) se hodí spíše pro ženy a jaká spíše pro muže? Proč? Kdo to určil?
- Pokud se narodí dítě s postižením, 70% mužů rodinu opustí. Jak si to lze vysvětlit? (Vysvětlete tento jev z evolučního a z kulturního hlediska.)
- Ve snech se objevují symboly, z nichž některé jsou chápány jako spíše „ženské“ a jiné spíše „mužské“. Jaké to jsou a proč? (Uveďte příklady.)
- Jak na své osobě zažíváte vyrovnávání příležitostí?
- Co soudíte o registrovaném partnerství? Uveďte jeho přednosti a nevýhody. Jak se stavíte k adopci dětí stejnopohlavními páry?
- Co znamená altruismus příbuzenský, reciproční a kompetitivní?
- Z jakých důvodů (v kontextu jakých motivačních stavů) se objevuje u živočichů včetně člověka útočné chování? (Uveďte nejméně tři důvody - kontexty.)
- Jak vysvětlíte rozdíl mezi agresí a násilím?
- Jak vysvětlíte rozdíl mezi etologií, sociobiologií, srovnávací psychologií a evoluční psychologií?

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) zná různá pojetí (pohlavních) rozdílů mezi muži a ženami – feministické, evoluční, biblické;
- b) rozumí (společenskému a kulturnímu) rámci poznatků o mužích a ženách a úloze feminismu v postmoderním zpochybnění rolí a ve zvýšení citlivosti vůči právům menšin; viz posuny ve vnímání mateřství – rodičovství (rodičovská dovolená); posuny ve vnímání homo/sexuality; společenský étos vyrovnávání příležitostí v západních společnostech; křesťanské pojetí muže a ženy a jejich vztahu („bratři a sestry“, Bůh je žena, „ženu statečnou kdo nalezne“ atp.);
- c) kriticky nahlíží vlastní genderovou pozici a porozumí možnému zdroji hodnotových konfliktů v souvislosti s ní;
- d) rozumí aplikacím genderových poznatků do vztahového poradenství a psychoterapie;
- e) zná základní teorie pomáhání včetně rizik pomáhání (sociálně psychologické teorie vzájemné výměny; evoluční teorie různých altruismů; syndrom pomáhajícího);
- f) rozumí motivační (vztahové) podmíněnosti útoků (agrese) ze sociálně-psychologického a evolučního hlediska;
- g) reflektuje sebe jako pomáhající/ho a sebe jako toho, komu se pomáhá.

Doporučená literatura:

BARRETT, Louise, DUNBAR, Robin, LYCETT, John (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
EVANS, Dylan, ZARATE, Oscar (2002). *Evoluční psychologie*. Praha: Portál.
NOLEN-HOEKSEMA, Susan, FREDRICKSON, Barbara L. et al. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha: Portál.
SCHMIDBAUER, Wolfgang (2008). *Syndrom pomocníka*. Praha: Portál.
VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan (2008). *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada.

Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:

Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Bohumily Baštecké k 25. únoru 2013; konečná verze Lucie Hubertové, Bohumila Baštecká k 28. říjnu 2013

Otázka č. 5a, b: SOCIÁLNÍ POZNÁVÁNÍ; SOCIÁLNÍ UČENÍ; POSTOJE

Pomocné otázky:

- V kolika letech a jak se dítě učí poznávat, co si druhý asi myslí? Jak dítě zjišťuje, že druhý má odlišnou zkušenost než ono? Jak u něj vzniká představa příčinnosti? Vyjděte z teorie mysli.
- Popište, jaký obvykle budíte první dojem. Na základě čeho lidé o Vás takto usuzují?
- Zvolte si výzkum z oblasti atribucí, sociálních schémat nebo kognitivních zkratk a vysvětlete na jeho základě, jak lidé docházejí k soudům o druhých lidech. Jak rozumíte stereotypu? Co je autostereotyp?
- Co je postoj, jaké má složky, jak vzniká a jak se mění? Vysvětlete s pomocí konkrétního příkladu z vlastního života.
- Co znamenají pojmy nápodoba, závislé připodobňování, posílení atp. v teorii sociálního učení? Vysvětlete na vlastní osobě (= jak se sociální učení projevuje ve Vaší socializaci).

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) umí vymezit **postoj** a vztáhnout ho do souvislosti s hodnotami a hodnocením;
- b) rozumí funkcím postojů a způsobům, jakými je lze ovlivňovat;
- c) rozumí, že on sám je nositelem postojů, a je si vědom, jakých; rozumí (nebo bude vědět, že je důležité porozumět), odkud se jeho postoje včetně předsudků a stereotypů berou;
- d) rozumí, že naše poznávání je organizováno a čím je organizováno;
- e) zná základní pojmy a procesy z oblasti sociálního poznávání (utváření prvního dojmu, atribuce, poznávací schémata) včetně teorie mysli, rozumí jejich (evolučním) funkcím a genderovým aplikacím a zná příklady z vlastního života (například, jaký on sám budí první dojem).

Doporučená literatura:

BARRETT, Louise, DUNBAR, Robin, LYCETT, John (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
VYBÍRAL, Zbyněk (2005). *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál.
VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan (2008). *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publ.
WATZLAWICK, Paul (1994). *Úvod do neštěstí*. Hradec Králové: Konfrontace.

*Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Pavly Cimlerové, Lucie Hubertové, Bohumily Baštecké*

Tato verze 11. března 2013: Ivana Čihánková, Bohumila Baštecká odsouhlasena jako konečná.

Otázka č. 6a, b: SKUPINY A SPOLEČENSTVÍ V PSYCHOLOGII

Pomocné otázky:

- V jakých skupinách jaké kultury jste členem? Čím „platíte“ za začlenění, za to, že někam patříte?
- Známe různé malé a středně velké skupiny: tým, parta, školní třída, pracovní kolektiv, sborové společenství, komunita, sekta, církve atp. Vyberte si jedno z těchto společenství a odpovězte: Co je účelem (smyslem) jeho existence? Na jakém základě vznikají a jak se projevují síly, které v něm působí? (Koheze, tenze, vytváření podskupin, hierarchizace, dorozumívání, rozhodování.)
- Jaký je rozdíl mezi skupinou a týmem?
- V jakých etapách obvykle probíhá vývoj skupiny? Jak těmto etapám rozumíte? Jak se v jednotlivých fázích vývoje skupiny proměňuje vztah k autoritě – k vedoucí/mu skupiny?
- Co znamená sociální opora a jaké má formy? Jaké jsou nepříznivé podoby sociálních opor? Jaké formy sociálních opor nabízejí sociální služby?

Vysvětlete pojmy, případně rozdíly mezi nimi (a alespoň jeden z nich doložte výzkumem):

- konformita; poslušnost
- kompetice; kooperace
- efekt přihlížejícího; rozptýlení zodpovědnosti
- sociální opora; princip subsidiarity
- dav, veřejnost, masa, společenské hnutí; kultura, etnikum

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) zná dělení skupin, umí uvést příklady jednotlivých typů skupin a charakterizovat je (tým, parta, školní třída, pracovní kolektiv, sborové společenství, sekta, církve atp.);
- b) rozumí významu skupiny jako jednotky přežití pro člověka; zná teorii sociálních opor a umí ji aplikovat na zařazení sociálních služeb do kontinua pomoci, kterou nabízí sociální síť v neformální i formální podobě; na tomto základě rozumí principu subsidiarity;
- c) umí aplikovat teorii o malých skupinách na rodinu (zdroj patření, identity, sebevymezení jedince);
- d) rozumí procesům socializace a sociálního učení ve skupině (rodině) – VIZ OTÁZKU Č. 3;
- e) zná základní pojmy z teorie malých skupin a rozumí jim: skupinová struktura a dynamika; vývoj skupiny / týmu; konformita, vyhovění, poslušnost;
- f) umí aplikovat znalosti o skupinové / týmové - struktuře a dynamice, rolích a úkolech, též do oblasti psychologie práce a organizace (od sociálního zahálení až po vytváření týmového ducha);
- g) uvědomuje si škodlivé působení skupinových sil: rozptýlení zodpovědnosti, šikana, utváření skupinové identity prostřednictvím vnějšího nepřítele; rozumí, jak se dobré síly skupiny či společenství mohou vyvinout ve škodlivé síly, a umí tento vývoj ilustrovat (např. na přeměně sborového společenství v sektu);
- h) rozliší pojmy z oblasti masových jevů.

Doporučená literatura:

BARRETT, Louise, DUNBAR, Robin, LYCETT, John (2007). *Evoluční psychologie člověka*. Praha: Portál.
BĚLOHLÁVEK, František (2008). *Jak vést svůj tým*. Praha: Grada.
PRŮCHA, Jan (2010). *Interkulturní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál.
VOJTÍŠEK, Zdeněk (2004). *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*. Praha: Portál.
VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan (2008). *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publ.

Tato verze 11. března 2013: Ivana Čihánková, Bohumila Baštecká odsouhlasena jako konečná

Otázka č. 7a, b: PSYCHOLOGIE ŽIVOTNÍ DRÁHY

Pomocné otázky:

- V čem spočívá rozdíl mezi „klasickými“ stadiálními teoriemi o celoživotním vývoji a novějšími teoriemi životních trajektorií? (Porovnejte teorie E. H. Eriksona, R. J. Havighursta a G. H. Eldera.)
- Jaké vývojové úkoly, případně vývojové krize řešíte Vy sami v tomto roce? Jaké tranzitorní krize se dají v tomto věku očekávat? Jak to odpovídá zrání a souvislostem na úrovni tělesné, jáské, sociální a duchovní? **Jak vypadá Váš životní, rodinný a historický čas?** (Počítejte s tím, že se takto můžeme zeptat na člověka v jakémkoli věku v západní kultuře.)
- Vyberte si biblickou postavu a ukažte moment/y, kdy do její životní cesty vstoupil Bůh. Určete v jejím příběhu návaznosti životní cesty a změnu v životní cestě.

Vysvětlete pojmy:

- identita; vynořující se dospělost
- vývojové moratorium; iniciace a iniciační rituál
- intimita; partnerství a rodičovství
- krize středního věku; individuace (dle Junga); krize smyslu v adolescenci a ve středním věku
- neužitečnost („komplex neužitečnosti“), důstojnost; strategie vyrovnávání se se stařím
- terminální stadium nemoci, „ante finem“
- referenční skupina

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- rozumí **kontextualitě** (souvislostem a jejich vrstvení) v psychologii - například pomocí souřadnic z Elderovy teorie (in Blatný, 2010): sociální trasy, vývojové trajektorie, tranzice, body obratu; životní čas, rodinný čas, historický čas;
- zná základní pojmy z teorií celoživotního vývoje (Erikson, Havighurst - vývojové úkoly, vývojové krize atd. viz výše) a umí aplikovat tuto znalost na porozumění krizím vývojovým a tranzitorním, normativním a paranormativním;
- rozumí podmínkám, projevům a souvislostem zrání s vývojem těla, jáství, vztahů a vnímavosti k duchovnímu přesahu;
- rozumí odlišným společenským a teoretickým souvislostem vzniku klasických stadiálních teorií a teorií novějších;
- rozumí odlišnosti mezi nazíráním životního příběhu z hlediska psychologie (narace jako způsob sebevymezení a sociální identity) a z hlediska teologie (příběh jako osvědčená a rozhodnutím lidí přes pokolení předávaná zpráva o tom, jak Bůh vstupuje do tohoto světa).

Doporučená literatura:

BAŠTECKÁ, Bohumila (ed). (2009). *Psychologická encyklopedie. Aplikovaná psychologie*. Heslo: Vývojová krize a vývojové úkoly. Praha: Portál.

BLATNÝ, Marek a kol. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.

ŘÍČAN, Pavel (2004): *Cesta životem*. Praha: Portál.

WEST, Kenneth G. (2002): *Dobrodružství psychického vývoje. Kapitoly z vývojové psychologie*. Praha: Portál.

Vyjadřuje stanovisko přítomných:

Ladislava Beneše, Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Jindřicha Halamy, Jarmily Rollové, Heleny Wernischové, Bohumily Baštecké k 14. květnu 2012

Konečná verze 11. března 2013: Ivana Čihánková, Bohumila Baštecká, a 28. října 2013: Pavla Cimlerová, Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká

Otázka č. 8a, b, c: PSYCHOMOTORICKÝ, PSYCHOSOCIÁLNÍ A INTELEKTOVÝ VÝVOJ

Pomocné otázky:

- Co – a díky čemu - víme o prožívání dítěte v prenatálním období? Jak se uplatňují psychologické poznatky v oblasti porodnictví?
- Vyberte si jednu ze základních vývojových teorií (např. J. Piaget, E. Erikson, S. Freud, M. Mahlerová, R. Spitz, J. Bowlby) a charakterizujte jejím prostřednictvím období novorozenecké, kojenecké a batolecí. Argumentujte za použití této teorie, proč není dobré umisťování dětí v raném věku do kojeneckých ústavů.
- Charakterizujte období předškolní z hlediska významných vývojových teorií a srovnajte ho s obdobím mladšího školního věku. Jak se bude lišit přístup učitele, vychovatele, sociálního pracovníka v působení na dítě předškolního věku a na dítě mladšího školního věku?
- Jaké jsou základní znaky dobrého duševního zdraví dítěte a dospívajícího? Jaké projevy v chování a prožívání dítěte batolecího, předškolního, mladšího školního a staršího školního věku mohou signalizovat psychické obtíže? Kde lze vyhledat odbornou psychologickou či psychiatrickou pomoc pro dítě anebo dospívajícího?
- Vzpomeňte si na svoje dospívání. Jakou změnu rodičovských postojů a rodičovské role přineslo?
- Vzpomeňte si na svoje dospívání. Jaký pohled na svět, lidi kolem a na sebe se u Vás objevil či vyhranil? Co jste tehdy považoval/a za důležité? Změnily se Vaše hodnoty nějak od té doby?

Vysvětlete pojmy, případně rozdíly mezi nimi:

- školní zralost dítěte
- nerovnoměrný vývoj dítěte
- separační úzkost
- nemocnice přátelská dětem (Baby Friendly Hospital)
- syndrom CAN (včetně překladu); emoční deprivace
- sekundární pohlavní znaky, menstruace, poluce
- zmatení rolí; závislost na subkultuře, psychoaktivních látkách, na cvičení atp.
- poruchy příjmu potravy (včetně ortorexie, bigorexie)
- sebepoškozování a motivy k němu
- vysněný partner, statusový partner
- první krize smyslu

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) umí aplikovat základní vývojové teorie na konkrétní vývojové období dítěte a rozumí jejich významu pro praxi každodenního života i pro praxi odbornou;
- b) zná vývojové úkoly a krize dospívajících a umí je propojovat s psychopatologií anebo se sociální patologií tohoto věku;
- c) rozumí souvislostem (rodinným, kulturním, evolučním atp.) přechodu z dětství do dospělosti;
- d) umí určit u dítěte a dospívajícího riziko psychických či vývojových obtíží a orientuje se v systému psychologické a psychiatrické péče o dítě a dospívajícího.

Doporučená literatura:

MATĚJČEK, Zdeněk (2011). *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál.
ODENT, Michel (2000). *Znovuzrozený porod*. Praha: Argo.
VÁGNEROVÁ, Marie (2012). *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Univerzita Karlova.

Otázka č. 9a, b: MORÁLNÍ A NÁBOŽENSKÝ VÝVOJ

Pomocné otázky:

- V čem spočívá rozdíl mezi etikou spravedlnosti a etikou péče? Vysvětlete na Vámi zvoleném etickém dilematu.
- Jak se projevuje člověk na úrovni prekonvenční – konvenční – postkonvenční morálky a čím jsou jeho projevy motivovány? Vysvětlete na postoji k šikaně.
- V jakého Boha může věřit 5leté dítě, v jakého například 14leté a v jakého 45letý dospělý? Vložte na základě teorie Jamese Fowlera anebo Fritze Osera.
- Co Vás ve Vašem věku nejvíce/nejčastěji odměňuje a co trestá? Je to stejné u Vašich rodičů?
- Na základě čeho se rozhodujete, že druhému pomůžete? Uveďte příklad.

Vysvětlete pojmy a rozdíly mezi nimi:

- etické dilema – etický konflikt
- morální citlivost – morální usuzování – morální motivace – morální charakter (jako předpoklady morální zralosti)
- odměna – trest a jejich různé (bio-psycho-sociálně-spirituální) podoby
- locus of authority

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- b) rozumí, jak se nahlíží z vývojově psychologického hlediska dobro a zlo (mravnost, morálka, etika) a pojetí Boha;
- c) zná základní pojmy a neo/piagetovské teorie z obou oblastí „specificky lidského“ usuzování (Lawrence Kohlberg, Carol Gilligan, James Rest, James Fowler, Fritz Oser) včetně kritiky těchto pojetí;
- d) vyjde ze své zkušenosti a nazře svůj postoj k odměnám a trestům, k dohodám a slibům a k vlastní autonomii;
- e) propojí vývoj morálky, náboženskosti či víry s vývojem vůbec a se socializačními vlivy (například vlivy konformity ve školní třídě atp.);
- f) porozumí záludnostem stadiálních modelů (klam, že „vyšší je lepší“) a situační podmíněnosti etiky.

Doporučená literatura:

GILLIGANOVÁ, Carol (2001). *Jiným hlasem*. Praha: Portál.

HEIDBRINK, Horst (1997): *Psychologie morálního vývoje*. Praha: Portál

NOLEN-HOEKSEMA, Susan, FREDRICKSON, Barbara L. et al. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha: Portál.

ŘÍČAN, Pavel (2002): *Psychologie náboženství*. Praha: Portál.

VOJTÍŠEK, Zdeněk, DUŠEK, Pavel, MOTL, Jiří (2012). *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál.

Vyjadřuje stanovisko přítomných:

Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Ondřeje Fischera, Lucie Hubertové, Vladimíra Mašáta, Marie Vorlové, Heleny Wernischové, Bohumily Baštecké

k 19. březnu a 16. dubnu 2012;

konečná verze Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká, 28. října 2013

Otázka č. 10a, b, c: ČLOVĚK V ZÁTĚŽI

Pomocné otázky:

- Jak zvládáte (ohrožující) zátěž? Uveďte příklad a aplikujte na teorii obranných mechanismů, copingových strategií, odolnosti vs. zranitelnosti.
- Jaké příznaky stresu na sobě pozorujete u zkoušky? Vysvětlete na základě teorie Cannonovy, Selyeho a Lazaruse.
- Objasněte úlohu adrenalinu („adrenalinové sporty“, kardiovaskulární onemocnění).
- Jaká situace (událost) by mohla spíše spolupůsobit emoční krizi a jaká spíše psychické trauma?

Vysvětlete pojmy (včetně jejich teoretického zázemí), případně rozdíly mezi nimi:

- obranné mechanismy – copingové strategie
- stres, teorie stresu včetně transakční teorie stresu
- frustrace – konflikt – deprivace – depravace
- syndrom vyhoření a jeho teorie
- emoční krize a její teorie
- psychické trauma a jeho teorie; posttraumatický růst
- odolnost (resilience) a její podoby a teorie
- truchlení (teorie dvojího procesu; kritika stadiálních teorií)
- sebevražda (suicidium) – sebezabití - sebeoběť

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) zná pojmy na úrovni definicí a stručné teorie včetně kontextu jejich vzniku a vzájemných souvislostí – umí se domlouvat s profesionály sousedících oborů a zná základní popisy a pojetí psychického fungování v zátěži pro porozumění sobě i druhému a příležitou své/pomoc;
- b) rozumí obranným mechanismům (Anna Freudová) a strategiím zvládání ohrožující zátěže (copingovým strategiím, především R. S. Lazarus) a umí je rozlišit;
- c) má základní znalost o pojmu „stres“ (co to je, jak to vzniká, Cannon, Selye, GAS) a o jeho vývoji (R. S. Lazarus a transakční teorie stresu);
- d) umí přeložit slovo „frustrace“ (zmaření), uvést příklad a vysvětlit a zařadit hypotézu „frustrace-agrese“ yaleské školy; podobně umí přeložit slovo „konflikt“ a dát příklady konfliktů;
- e) zná význam pojmu „deprivace“ (překlad a typy), ví o české „deprivační škole“ (Langmeier, Matějček), vztáhne ji k pozdějšímu „syndromu CAN“; vysvětlí pojmy „deprivant“ a „vlčí děti“;
- f) kriticky nahlíží „syndrom vyhoření“; rozumí jeho projevům (emoční únava, cynismus); rozumí, že „supervize jako prevence vyhoření“ se týká nastavení hranic profesní role a zná i jiné opory udržitelné profesionální angažovanosti;
- g) rozumí pojmu „krize“ a zná jeho teorii; rozumí pojmu „psychické trauma“ a zná jeho teorii;
- h) zná pojem odolnost (resilience), historii jeho zkoumání a aspoň jedno z pojetí odolnosti.

Doporučená literatura:

BAŠTECKÁ, Bohumila (ed). (2009). *Psychologická encyklopedie. Aplikovaná psychologie*. Hesla: Sebevražda z pohledu psychiatra. Sebevražda z pohledu psychologa. Praha: Portál.
KŘIVOHLAVÝ, Jaro (1985). *Psychologická rehabilitace zdravotně postižených*. Praha: Avicenum.
VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. (2002). *Krizová intervence*. Praha: Portál.

*Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Pavly Cimlerové, Ivany Čihánkové, Vladimíra Mašáta, Bohumily Baštecké k 9. lednu 2012;
konečná verze k 28. říjnu 2013 Bohumila Baštecká*

Otázka č. 11a, b: PROČ DĚLÁME TO, CO DĚLÁME: MOTIVACE

Pomocné otázky:

- Jakou máte motivaci pro studium vysoké školy? Jak souvisí to, že studujete vysokou školu, s vašimi potřebami, hodnotami a Vaší vůlí? (Příklady uvádějte s oporou v níže uvedených znalostech odpovídajících teorií.)
- Jakou máte motivaci pro pastorační práci? Jaké oblasti této profese ve Vás vzbuzují libost a jaké nelibost?
- Jakou máte motivaci pro sociální práci? Jaké oblasti této profese ve Vás vzbuzují libost a jaké nelibost?
- Jak byste motivoval/a člověka, který podle Vás potřebuje pomoc (pastorační anebo sociální), ale on sám ji odmítá? Zvolte si příklad takového člověka a jeho nepříznivé duchovní či sociální situace.

Vysvětlete pojmy, případně rozdíly mezi nimi:

- pud – instinkt – puzení
- potřeby – hodnoty
- emoce
- vůle (včetně poslední vůle, vůle za života – „living will“ či „dříve vyslovené přání“)

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) rozumí evolučním a kulturním složkám lidské motivace a složitosti lidské motivace;
- b) ví, co je pud, instinkt, puzení, potřeba, hodnota;
- c) zná charakteristiky pudu a hlavní pudy;
- d) zná systém hodnot podle Shaloma Schwartze a dělení hodnot podle Viktora E. Frankla;
- e) zná dělení potřeb podle Jonathana R. Bradshawa;
- f) zná dělení potřeb podle Abrahama Maslowa včetně „D“ a „B“ potřeb, zná dobu vzniku tohoto systému a rozumí jeho omezením;
- g) zná motivační význam emocí a alespoň jednu teorii emocí;
- h) rozumí pojmu vůle a příbuzným pojmům (seberegulace, sebeřízení – viz Cloningerovu teorii temperamentu a charakteru).

Doporučená literatura:

BAŠTECKÁ, Bohumila, GOLDMANN, Petr (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
HUNT, Morton (2000). *Dějiny psychologie*. Praha: Portál.
MRKVIČKA, Jiří (1971). *Člověk v akci. Motivace lidského jednání*. Praha: Avicenum.

Otázka číslo 12a, b: PSYCHOLOGICKÉ POZNÁVÁNÍ A POMÁHÁNÍ

Pomocné otázky:

- Představte si, že doporučíte rodičům, aby s dítětem navštívili pedagogicko-psychologickou poradnu. V jaké situaci to uděláte? Jak vysvětlíte rodičům, co je tam čeká?
- Představte si, že budete chtít vědět, na jakou práci se hodíte. Půjdete k psychologovi práce a organizace. Co s Vámi bude dělat – co bude zjišťovat a jak to bude zjišťovat?
- Představte si, že Váš známý leží na onkologii. Říká, že ho přijde navštívit psycholog a trochu se toho obává - aby nebyl za blázna. Seznamte ho s tím, proč za ním psycholog pravděpodobně přijde, co s ním pravděpodobně bude dělat a jak.
- Představte si multidisciplinární tým složený z psychiatra, psychologa, sociálního pracovníka a pastoračního pracovníka. Co můžete očekávat od psychologa – v čem spočívá jeho přínos? Představte si, že Vaše klientka se bude v rozvodovém sporu o dítě cítit poškozena psychologickým posudkem. Jak budete postupovat?
- Čeho si budete všimnout, když Vám kolega řekne, ať dobře pozorujete klienta při rozhovoru s ním?
- Čeho si budete všimnout, když Vám kolega řekne, ať dobře pozorujete interakci rodiny při rodinné konzultaci?
- V jakých situacích psycholog používá projektivní test a v jakých inteligenční test? Jak takové testy mohou vypadat?

NAVAZUJEME NA OTÁZKU Č. 1.

Vysvětlete a doplňte pojmy:

- pozorování a kritéria pozorování
- rozhovor a jeho stavba
- projektivní test
- inteligenční test
- dotazník

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) rozumí možnostem a mezím spolupráce s psychologem;
- b) zná základní aplikační oblasti psychologie a způsoby pomáhání;
- c) zná metody užívané pro porozumění člověku.

Doporučená literatura:

BAŠTECKÁ, Bohumila (2003). Jak člověku pomáháme. In: BAŠTECKÁ, Bohumila a kol. *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál.
KRATOCHVÍL, Stanislav (2009). *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál.
SVOBODA, Mojmir (2010). *Psychologická diagnostika dospělých a dětí*. Praha: Portál.

Vyjadřuje stanovisko přítomných psychologů v PSP:
Pavly Cimlerové, Lucie Hubertové, Bohumily Baštecké
k 6. prosinci 2010

konečná verze 18. února 2013: Ivana Čihánková, Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká

Otázka č. 13a, b: NORMA A PSYCHOPATOLOGIE

Pomocné otázky:

- Co rozhoduje o tom, abyste o někom prohlásil/a, že je ne/normální? Použijete k tomu normu sociokulturní, statistickou nebo ideální? Které z těchto norem se přidržuje norma mediální? Co považujeme za normální díky normě stanovené znalci?
- Co je to obecná a co speciální psychopatologie?
- Čím se liší klasifikační systémy MKN-10 (F kódy) a DSM-IV? Proč se zabývají duševními poruchami a poruchami chování, nikoli nemocemi? Odkdy budou platit novější verze těchto systémů?
- V čem spočívá přínos klasifikačního systému ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health – Mezinárodní klasifikace funkční schopnosti, postižení a zdraví)? Jak se díky ní mění pohled na normu?
- Jak rozumíte klasifikaci charakterových sil a ctností ve vztahu ke klasifikaci psychopatologické? Jak ji lze využít při spolupráci s člověkem s psychopatologickou diagnózou?
- Co znamenají neurotické poruchy – poruchy osobnosti – psychotické poruchy? Podle čeho se tyto poruchy diagnostikují? Jaké má jejich rozlišování význam? Co z těchto diagnostických kategorií vyplývá pro spolupráci s lidmi, kteří jsou takto diagnostikováni?
- Jaké psychické poruchy jsou typické pro dětství a dospívání? A jaké byste nepředpokládali, ač se vyskytují i tam?
- Co znamenají poruchy autistického spektra a jak se projevují v dospělosti?
- Jaké jsou typické (časté) duševní poruchy či poruchy chování pro cílové skupiny, kterými se chcete v pastorační či sociální práci zabývat?

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) rozumí sociokulturní zakotvenosti norem a jejich proměnlivosti;
- b) rozumí pojmům norma, normalita, odchylka (deviace) a ví, jak jednotlivé normy pro lidské chování a prožívání vznikají a jak se proměňují;
- c) chápe napětí mezi psychopatologickou diagnózou a každodenním fungováním;
- d) zná vznik a současnou podobu klasifikačních systémů speciální psychopatologie (MKN-10, DSM-IV);
- e) zná vznik a současnou podobu klasifikačního systému funkční schopnosti a postižení (ICF);
- f) zná hlavní psychopatologické skupiny a odpovídající možnosti léčby.

Doporučená literatura:

BAŠTECKÁ, Bohumila, GOLDMANN, Petr (2001). *Základy klinické psychologie*. Praha: Portál.
SMOLÍK, Petr (2002). *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf.
VAGNEROVÁ, Marie (2008). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

Otázka č. 14a, b: PSYCHOTERAPIE

Pomocné otázky:

- Vyberte si jednu psychoterapeutickou školu a popište její základní myšlenková východiska, případně techniky.
- Jaký typ psychoterapie byste doporučil/a člověku s fobií (či úzkostnou poruchou) a proč?
- Jaký typ psychoterapie byste doporučil/a člověku s poruchou osobnosti a proč?
- Pro jaký typ člověka a jeho problémů se hodí rogersovská psychoterapie?
- Jaké psychoterapeutické přístupy nejvíce využívá pastorační práce?
- Jaké psychoterapeutické přístupy vznikly v nedávné době? Čím odpovídají současné době?

Vysvětlete pojmy a zařadte je, kam patří:

- přenos - protipřenos
- kongruence – akceptace - empatie
- systematická desenzibilizace
- negativní automatické myšlenky – dysfunkční přesvědčení – raná schémata
- cirkulární kauzalita

Smysl otázky = v co má vyústit?

Student/ka

- a) rozumí, co je psychoterapie, jaké má cíle, formy, indikace;
- b) zná základní dělení psychoterapeutických škol podle teoretických východisek, stylu práce a účelu (indikací);
- c) rozumí dobovým souvislostem vzniku jednotlivých psychoterapeutických škol;
- d) rozumí rozdílům mezi psychoterapeutickými směry.

Doporučená literatura:

KRATOCHVÍL, Stanislav (2012): *Základy psychoterapie*. 6. aktualiz. vydání. Praha: Portál.
PAULÍK, Karel (2009). *Vybrané poradenské a psychoterapeutické směry*. Ostrava: Ostravská univerzita.
VYMĚTAL, Jan a kol. (2004). *Obecná psychoterapie*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Grada.
VYMĚTAL, Jan a kol. (2007). *Speciální psychoterapie*. 2., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada.
VYMĚTAL, Jan. (2010). *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada.
YALOM, Irvin D. (2003). *Chvála psychoterapie: otevřený dopis nové generaci psychoterapeutů a jejich pacientů*. Praha: Portál.
ZEIG, Jeffrey K. (2005). *Umění psychoterapie: C. Rogers, V. Satirová, P. Watzlawick, A. Ellis, A. Beck, A. Lazarus a další*. Praha: Portál.

Závěrečné znění k 25. březnu a 28. říjnu 2013 Pavla Cimlerová, Lucie Hubertová, Bohumila Baštecká